

Πέμπτη, 30 Μαΐου 2002
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α' . ΚΕΙΜΕΝΟ

Στρατής Δούκας, Ιστορία ενός αιχμαλώτου
(απόσπασμα)

Από την κούραση πείνα δε νιώθαμε, μονάχα η δίψα μας έκοβε. Ξαπλωμένοι σαν άρρωστοι κάτω απ' τα πεύκα, μασούσαμε τα χλωρά πούσια. Και σα φάνηκαν στον ουρανό λίγα σύννεφα, παρακαλούσαμε να βρέξει. Αυτά άπλωσαν, σκοτείνιασαν, κατέβηκαν χαμηλά, και πάλι σιγά σιγά χάθηκαν. Ο ήλιος έριξε την κάψα του τώρα πιο πολλή, κι εμείς απελπισμένοι φωνάζαμε:

- Νερό! Νερό!

Μα κανένας δε μας άκουγε.

Μετά πέντε ώρες, ήρθε ένας ξανθός, καλοντυμένος χότζας, κι εμείς όλοι με μια φωνή τον παρακαλούσαμε:

- Χότζα, Αλλάχ ασκινά, διψούμε, νερό!

Σα να φχαριστήθηκε με τα χάλια μας, είπε:

- Έτσι θέλω να σας βλέπω ως το τέλος, σαν τα φίδια να σερνόσαστε.

Κι έφυγε. (...)

Εφτά μέρες περάσαμε έτσι. Όσοι είχαν λεφτά πίνανε, μα όσοι δεν είχανε πίνανε το κάτουρό τους.

Πολλοί πέσανε ψάθα από πείνα και δίψα. Οι συνοδοί μάς είπανε να βγει από μας αγγαρεία, να τους πετάξουμε. Κι εμείς μαλώναμε ποιος θα πρωτοβγεί γιατί θα' πινε νερό.

Βγήκαν καμιά κοσαριά νομάτοι με τα κάρα και τους πέταξαν μακριά, έξω απ' την πολιτεία...

Μέσα στο νοσοκομείο ήταν και μαγνησαλήδες αιχμάλωτοι που μας έλεγαν πως το συντριβάνι στην αυλή έχει νερό.

Εμείς τ' ακούγαμε και δεν το πιστεύαμε.

Τη νύχτα ξυπνήσαμε από φωνές και μάθαμε πως οι Μαγνησαλήδες έσπασαν το κιούγκι κι ήρθε νερό. Τότε σηκωθήκαμε όλοι και χτυπιόμαστε ποιος θα πρωτοπιεί. Απ' τις φωνές μας οι σκοποί πήρανε είδηση κι άρχισαν να πυροβολούν. Αφού έπεσαν

κάμποσα κορμιά, μας έκλεισαν σε συρματοπλεγμα. Εκεί μέσα παίρναμε λάσπη και βυζαίναμε.

Και σ' εφτά μέρες απάνω έρχεται πάλι ο χότζας κι εμείς με φωνές τον παρακαλούσαμε.

-Σωπάτε, μας λέει, γιατί θα φύγω αν φωνάζετε. Ήρθα, να σας σώσουμε.

Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα με τη σειρά μάς άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό.

Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ότι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα.

Το πρωί μας σήκωσαν. Κι όταν ετοιμαζόμαστε, μαζεύτηκαν απ' έξω οι ζεμπέκηδες, με ζουρνάδες και νταούλια, και βγαίνοντας μας χτυπούσαν με τα όπλα τους. Εκεί ήρθε άλλος αξιωματικός. Μας παρέλαβε και ξεκινήσαμε.

Έξω απ' τη Μαγνησία, μακριά τρεις ώρες, ήταν ένα μεγάλο αμπέλι, τριγυρισμένο με φράχτη. Εκεί μας έκλεισε μέσα κι έβαλε σκοπούς να μας φυλάν ώσπου να ξημερώσει.

Εμείς σκορπίσαμε στα τρυγημένα κλήματα και τρώγαμε φύλλα με την κουραμάνα.

Κι άμα νύχτωσε, δυο έκαναν να φύγουν. Οι σκοποί τους έπιασαν και μπροστά μας τους σκότωσαν. Το πρωί μας έλεγε ο λοχαγός:

-Άπιστα σκυλιά! Εγώ κοιτάζω να σας κάνω καλό κι εσείς μου φεύγετε;

Και διέταξε να μας σηκώσουν.

Όρες βαδίζαμε. Και κει που κάναμε στάση, σ' ένα σταθμό, ήρθαν κάμποσοι τούρκοι πολίτες, κι είπαν του αξιωματικού να τους αφήσει να ψάξουν ανάμεσά μας κι άμα βρουν κάποιον που ζητούσαν, να τον πάρουν.

-Ναι, τους λέει, κοιτάχτε κι άμα τον βρείτε πάρτε τον.

-Άφεριμ, άφεριμ, είπαν και χώθηκαν στο σωρό μας. Τον βρήκαν. Ήταν Αρμένης, ο περβολάρης του σταθμού.

-Βρε κερατά Αρμένη, εσένα γυρεύουμε.

-Τι θέλετε από μένα; τους είπε. Μια ψυχή έχω να παραδώσω.

Και με το κεφάλι ψηλά, σα να 'θελε να τον δούμε όλοι, πέρασε ανάμεσά μας.

-Πάρτε τον! φώναξε ο λοχαγός.

Ο Αρμένης άμα άκουσε έτσι, ρίχτηκε απάνω σε κείνον που πρωτάπλωσε να τον πιάσει και με πάθος του δάγκωσε το λαρύγγι.

Οι άλλοι τον χάλασαν αμέσως· πρόφτασε μόνο κι είπε:

-Κάντε με ό,τι θέλετε, το αίμα μου το πήρα.

Αφήσαμε πίσω μας το ζεστό κουφάρι, που το κλοτσοκυλούσαν ακόμα, και τραβήξαμε για τον Κασαμπά. Εκεί ήταν όλα στάχτη. Σε μια μάντρα μας βάλανε. Από κει βλέπαμε να περνούν άλλους αιχμαλώτους, κι ακούοντας από μακριά τα μαρτύριά τους, δοξάζαμε το Θεό.

Β' . ΕΡΩΤΗΣΗ 1

Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το απόσπασμα από το έργο του Στρατή Δούκα "Ιστορία ενός αιχμαλώτου"; (Μονάδες 7). Να δώσετε τέσσερα στοιχεία μέσα από το κείμενο με τα οποία να τεκμηριώνετε την άποψή σας (Μονάδες 8).

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Το ιστορικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο εντάσσεται το δεδομένο απόσπασμα από την «Ιστορία ενός Αιχμαλώτου» του Σ. Δούκα, είναι τα γεγονότα που ακολούθησαν τη συντριβή του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στη Μικρά Ασία από το στρατό του Μ. Κεμάλ και τον ξεριζωμό του ελληνικού πληθυσμού της περιοχής εκείνης. Άρα, το απόσπασμα μπορεί να τοποθετηθεί χρονολογικά, με σχετική ακρίβεια, στους μήνες που ακολούθησαν τον Αύγουστο του 1922, δηλαδή την καταστροφή της Σμύρνης και το ναυάγιο της Μικρασιατικής υπόθεσης.

Σημειωτέον ότι στο κείμενο υπάρχουν ποικίλες ενδείξεις που τεκμηριώνουν την ανωτέρω ιστορική τοποθέτηση:

- Η αναφορά στον «ξανθό, καλοντυμένο Χότζα», δηλαδή τον μουσουλμάνο ιερωμένο και στη συμπεριφορά του. Είναι εκδικητικός, επιδιώκει την τιμωρία, διακρίνεται από φανατισμό (σαν τα φίδια να σερνόσαστε) και εθνικιστικό μίσος (σα να φχαριστήθηκε με τα χάλια μας) απέναντι στους αιχμαλώτους. Από αυτά διαφαίνεται ότι βρισκόμαστε σε τουρκικό έδαφος, έχει προηγηθεί πόλεμος με επεκτατικό κατά πάσα πιθανότητα χαρακτήρα εις βάρος της Τουρκίας και υπάρχουν αιχμάλωτοι που έχουν πέσει στα χέρια του τουρκικού στρατού, προφανώς Έλληνες.
- Η ελληνική ταυτότητα του αιχμαλώτου αποδεικνύεται και από την αναφορά του κειμένου στους «μαγνησαλήδες αιχμαλώτους», με την οποία εννοούνται, προφανώς, οι Έλληνες κάτοικοι αυτής της πόλης της Μ. Ασίας.
- Το γεγονός ότι περιλαμβάνονται στο κείμενο λέξεις, όπως «συνοδοί» (σελ. 1), στρατιώτες» (σελ.), «αγγαρεία»(σελ.1), «ζεμπέκηδες» (σελ.2), «αξιωματικός» (σελ.2), «σκοποί» (σελ.2), «λοχαγός», (σελ.2), καθώς και η αναφορά των τοπωνυμίων Μαγνησία και Αχμέτλι δείχνουν ότι περιγράφεται στο σημείο αυτό η πορεία των διαβόητων «ταγμάτων εργασίας», που αποτελούνταν από Έλληνες αιχμαλώτους, προς το εσωτερικό της Μ. Ασίας.
- Η αναφορά στην εκδικητικότητα των «τούρκων πολιτών» (α' και β' σελ) έναντι του Αρμένι παραπέμπει στις διώξεις και τις σφαγές των μη-μουσουλμανικών πληθυσμών την περίοδο εκείνη στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολίας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2

Ποια είναι τα βασικά γνωρίσματα τα οποία συντελούν στο να διατηρηθεί η αμεσότητα και η ζωντάνια του αφηγηματικού προφορικού λόγου στο κείμενο του Στρατή Δούκα που σας έχει δοθεί; Να τεκμηριώσετε με παραδείγματα την άποψή σας.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα βασικά γνωρίσματα που συντελούν στο να διατηρηθεί η αμεσότητα και η ζωντάνια του αφηγηματικού προφορικού λόγου είναι τα εξής:

Η λιτότητα, η εκφραστική καθαρότητα και ο δωρικός χαρακτήρας της αφήγησης, όπως αποδεικνύονται από την παντελή έλλειψη παρομοιώσεων, μεταφορών και προσωποποιήσεων, από την απουσία εν ολίγοις σχημάτων λόγου ή ωραιοποιημένων εκφράσεων. Αυτό γίνεται, διότι η αφήγηση του Νικόλα Κοζάκογλου είναι μια μαρτυρική ιστορία με απόλυτα ειλικρινή στοιχεία και περιστατικά που είναι φυσικό να μην επιδέχεται καμία ωραιοποίηση, κανέναν εξωραϊσμό, γιατί μια παρόμοια τάση θα αποτελούσε κατάχρηση και θα αλλοίωνε το χαρακτήρα του κειμένου που πλησιάζει στο μαρτυρολόγιο. Στόχος του συγγραφέα είναι η απλότητα, η φυσικότητα στην παρουσίαση των τραγικών γεγονότων, η κυριολεκτική απεικόνιση του ανθρώπινου μαρτυρίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η λιτή και ξηρή περιγραφή των βασανιστηρίων της κούρασης και της δίψας στην αρχή της 1ης σελίδας.

Ακόμη, άλλο γνώρισμα αποτελεί ο περιεκτικός και εν πολλοίς αφαιρετικός λόγος: *ας προσεχθεί σχετικά η περιεκτικότητα του αποσπάσματος «ακούοντας από μακριά τα μαρτύριά τους, δοξάζαμε το Θεό», που περιγράφει με λίγες λέξεις έναν ολόκληρο μηχανισμό ψυχολογικής άμυνας και η αφαιρετικότητα της αποστροφής των Τούρκων («Βρε κερατά Αρμένη, εσένα γυρεύουμε»), εφόσον οι σκοποί και τα κίνητρά τους να μην αποκαλύπτονται, ωστόσο εύκολα συμπεραίνονται.*

Επειτα είναι και η χρήση απλής και λαϊκής γλώσσας, η οποία εμπλουτίζεται από ιδιωματικές λέξεις (*πέσανε ψάθα, τον χάλασαν, νομάτοι, το κιούγκι*) και τουρκικούς όρους (*Αλλάχ ασκινά, Άφερμι, άφερμι*), ο μικροπερίοδος λόγος (*Πολλοί πέσανε ψάθα από πείνα και δίψα. Οι συνοδοί μάς είπαν να βγει από μας αγγαρεία, να τους πετάξουμε. Κι εμείς μαλώναμε ποιος θα πρωτοβγεί γιατί θα' πινε νερό*) που αναδεικνύει τη φυσική ροή της ομιλίας και η παρατακτική σύνδεση των προτάσεων (*Τη νύχτα ξυπνήσαμε από φωνές και μάθαμε πως οι Μαγνησαλήδες έσπασαν το κιούγκι κι ήρθε νερό. Τότε σηκωθήκαμε όλοι και χτυπιόμαστε ποιος θα πρωτοπιεί. Απ' τις φωνές μας οι σκοποί πήραν είδηση κι άρχισαν να πυροβολούν*).

Τέλος, στην αμεσότητα και τη ζωντάνια του αφηγηματικού προφορικού λόγου συμβάλλει η λειτουργική θέση του διαλόγου ο οποίος με χρήση ερωταποκρίσεων προσδίδει δραματικότητα, επαυξάνει τη ζωντάνια των περιγραφικών μερών,

εμπλουτίζει τη δράση και συνεργεί στη γενικότερη συνοχή του κειμένου. Έτσι, τα δύο είδη αφηγηματικών τεχνικών (διάλογος – καθαρή αφήγηση) εξισορροπούνται και εξασφαλίζεται περαιτέρω η πειστικότητα της αφήγησης. Ας προσεχθεί παραδειγματικά ο κοφτός και γεμάτος δραματικότητα διάλογος στο περιστατικό το σχετικό με τον Αρμένη (βλ. σελ.2) με τον οποίο αναδεικνύεται η γενναιότητα και το ηρωικό ήθος του.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3

Σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση και γιατί έχει επιλεγεί αυτό;

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η αφήγηση γίνεται σε πρόσωπο α' πληθυντικό (καθώς ο αφηγητής - ήρωας εντάσσει τον εαυτό του στο ασκέρι των αιχμαλώτων) με τρόπο αβίαστο και πειστικό, από έναν αφηγητή που όχι μόνο συμμετέχει στα δρώμενα, αλλά αποτελεί τον κεντρικό του άξονα (ομοδιηγητικός αφηγητής). Τα πλεονεκτήματα μιας τέτοιας πρωτοπρόσωπης αφήγησης είναι σαφώς εκτεταμένα, αφού ο αναγνώστης μπορεί να αποδεχθεί ευκολότερα μια ιστορία που φαντάζει απίθανη, εφόσον τη διηγείται ένα άτομο με προσωπική εμπειρία, ενώ παράλληλα η αφήγηση γίνεται πιο θερμή και οικεία και εξασφαλίζεται η συνοχή και η ενότητα του κειμένου.

Επιπλέον, το κείμενο αποκτά έντονη δραματικότητα και δύναμη πλοκής, εφόσον προέρχεται από έναν αφηγητή που κοιτάζει πίσω το χρόνο, βλέπει αναδρομικά τα γεγονότα και τα μεταφέρει ως ισχυρό βίωμα όταν πια βρίσκεται μακριά από κάθε κίνδυνο χωρίς κατ' ανάγκην να μετατρέπεται σε αυτοβιογραφία.

Τέλος, η χρήση του α' προσώπου στρέφει τον αναγνώστη στο να πιστεύει ότι κρίνει ο ίδιος τον ήρωα, ενώ πραγματικά ο συγγραφέας έχει διαμορφώσει την κατάλληλη κρίση. Ο αναγνώστης γνωρίζει ότι έχει μπροστά του μια καθαρή λαϊκή αφήγηση, όπου ο αφηγητής – ήρωας εξιστορεί με θερμή τα γεγονότα και ο συγγραφέας – χωρίς να επεμβαίνει στην ουσία τους- καταφέρνει να ενισχύσει την πειστικότητά τους αξιοποιώντας τη συγγραφική γνώση και τη λόγια παιδεία που τον διακρίνει.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4

"Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα μας άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό. Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά. Το βράδυ μας έγδυσαν. Ότι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μάς τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα".

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε δύο παραγράφους.

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στο δεδομένο απόσπασμα αναφέρεται κατ' αρχάς η διανομή φαγητού και η παροχή νερού στους αιχμαλώτους, οι οποίοι είχαν φτάσει στο έσχατο όριο της εξαθλίωσης. Ωστόσο, οι ενέργειες αυτές από την πλευρά των Τούρκων δημίων δεν γίνονται για λόγους ανθρωπιστικούς, αλλά για να μπορέσουν οι αιχμάλωτοι να παραμείνουν στη ζωή οριακά, έτσι ώστε οι δυνατότεροι από αυτούς να φέρουν σε πέρας την αποστολή τους στα τάγματα εργασίας. Παράλληλα, τους δίνουν ελπίδες, προφανώς, ψεύτικες («από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά»), έτσι ώστε να διατηρηθεί αυτή η σχέση ψυχολογικής εξάρτησης των αιχμαλώτων από τους δημίους. Εν ολίγοις, οι Τούρκοι ιθύνοντες τους θέλουν υποχείριά τους, έτσι ώστε να μπορούν να τους εκμεταλλεύονται ανά πάσα στιγμή.

Αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι οι αιχμάλωτοι απεκδύονται από όλα τα πολύτιμα πράγματα που τους έχουν απομείνει, σε μια προσπάθεια να απολέσουν οριστικά την ανθρωπινή τους ιδιότητα. Συγκεκριμένα, η απώλεια των χρυσαφικών, ακόμη και των χρυσών δοντιών, σημαίνει ότι οι αιχμάλωτοι χάνουν οριστικά την όποια δυνατότητα επιβίωσης δια της δωροδοκίας είχαν πριν και ότι φτάνουν στο έσχατο όριο του εξευτελισμού της αξιοπρέπειάς τους. Στερημένοι από όλα, καταλήγουν υποζύγια στα χέρια των Τούρκων. Έτσι, φέρνει αποτέλεσμα και ο ψυχολογικός πόλεμος εναντίον τους, ο οποίος κορυφώνεται στο σημείο αυτό.

ΕΡΩΤΗΣΗ 5

Να συγκρίνετε το απόσπασμα του Στρατή Δούκα από την "Ιστορία ενός αιχμαλώτου" με το απόσπασμα του Ηλία Βενέζη από το "Νούμερο 31328" ως προς τη δίψα. Να εντοπίσετε τέσσερα κοινά σημεία σχετικά με αυτό το θέμα και να τα σχολιάσετε.

Μονάδες 20

Ηλίας Βενέζης, Το Νούμερο 31328

(απόσπασμα)

Ο ήλιος ανέβαινε καφτός, εχτρικά, χωρίς οίκτο. Μες στον Οχτώβρη ένας τέτοιος ήλιος! Άρχισε να μας καίη η δίψα. Η σκόνη κολλούσε στις γλώσσες, που μπαινόβγαιναν σαν κουρντισμένες. Φτύναμε να φύγη η πίκρα. Μα τα στόματα ήταν ξερά. Κι αν έβγαινε λίγο φτύμα, μετανοιώνουμε ύστερα για την ογρή ουσία που αφήσαμε να ξοδευτή.

- Νερό! Νερό!
- Τι; λέει ο αξιωματικός της συνοδείας.
- Σου! σου! (νερό) φωνάζαμε τούρκικα.
- Σου; Μάλιστα!

Κοντεύαμε σε μια πηγή. Μας κράτησαν καμιά εικοσαριά μέτρα αλάργα. Οι στρατιώτες πήγαιναν διαδοχικά, πίνανε, πότιζαν τ' άλογα, γεμίζαν τα παγούρια τους. Πίναν με τις χούφτες. Βλέπαμε το νερό που ξέφευγε και χυνόταν απ' τα στόματά τους. Όλα τα κορμιά γέρναν προς αυτή τη φευγαλέα καθαρή γραμμή που σκορπούσε καταγής. ακούγαμε τον ήχο της. Τον ακούγαμε. Με μάτια γεμάτα πυρετό γέρναμε προς τα εκεί. Έτσι όπως γέρνουν τα διψασμένα δέντρα.

- Έλεος!

Τίποτα! Μας κρατούσαν μακριά, κολλημένους στο θέαμα. Άφησαν μονάχα τις γυναίκες και το παιδάκι να παν να πιουν.

- Λυπηθήτε μας! Λυπηθήτε μας! φωνάζαμε.

Η γυναίκα του ρολογά γέμισε τις χούφτες νερό κ' έκαμε να το φέρη στον άντρα της. Σιγά. Κοιτάζαμε με μίσος αυτή τη χούφτα που πλησίαζε. Ένας στρατιώτης πάει από πίσω κλέφτικα, και ξαφνικά χώνει τα χέρια του κάτω απ' τις μασχάλες της γυναίκας. Τη γαργαλούσε. Αυτή κάνει μια προσπάθεια, λίγο ακόμα, να τρέξη, να σώση το νερό. Μα κι ο άλλος δώσ' του, δώσ' του τη γαργαλούσε. Κ' εκείνη δε βάσταξε. Έμπηξε τα χάχανα. Λίγα μέτρα μπροστά μας. Άνοιξε τα χέρια της να προφυλαχτή: Το νερό χύθηκε καταγής.

Ήρθε και σκορπίστηκε πλάι στον άντρα της σα λέσι. Αυτός, μ' αγκριλωμένα μάτια που τ' αυλάκωνε ακόμα το όραμα, χίμηξε και της έγλειψε τα βρεμένα δάχτυλα ένα ένα, με λύσσα, σα να 'θελε να τα καταπιή.

Λέσι: πτώμα ζώου, ψοφίμι.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Το κυριότερο κοινό θεματικό μοτίβο που εντοπίζεται στα δύο κείμενα είναι το μαρτύριο της δίψας, στο οποίο υποβάλλονταν οι αιχμάλωτοι και στις δύο περιπτώσεις. Ειδικότερα, τα επιμέρους κοινά σημεία, τα οποία αξίζει να επισημανθούν είναι τα ακόλουθα:

α) Και στα δύο κείμενα γίνεται αναφορά, ήδη από την αρχή, στην ένταση και τη δριμύτητα του βασανιστηρίου της δίψας («μονάχα η δίψα μας έκοβε» - «άρχισε να μας καίη η δίψα»), καθώς και στην αίσθηση των αιχμαλώτων ότι ακόμη και η φύση είναι εχθρική προς αυτούς και δεν κατανοεί την ανάγκη τους για νερό. («Και σα φάνηκαν στον ουρανό λίγα σύννεφα, παρακαλούσαμε να βρέξει. Αυτά άπλωσαν, σκοτεινίασαν, κατέβηκαν χαμηλά, και πάλι σιγά σιγά χάθηκαν. Ο ήλιος έριξε την κάψα του τώρα πιο πολλή» - «Ο ήλιος ανέβαινε καφτός, εχθρικά, χωρίς οίκτο. Μεσ στον Οχτώβρη ένας τέτοιος ήλιος!»). Ένας τέτοιος ισχυρισμός για τη φύση είναι βέβαια, παράλογος, όμως δικαιολογείται στα πλαίσια της απελπισίας των αιχμαλώτων.

β) Επιπλέον, περιγράφονται και από τους δύο συγγραφείς οι αυτοσχέδιοι τρόποι αντιμετώπισης της κατάστασης αυτής εκ μέρους των αιχμαλώτων. Συγκεκριμένα, ο Στρατής Δούκας μας πληροφορεί ότι μασούσαν χλωρά πούσια (σελ. 1η) και βύζαιναν τη λάσπη (σελ. 2η), προφανώς για να αντλήσουν τη σχετική υγρασία, ενώ ο Ηλίας Βενέζης αναφέρει πως προσπαθούσαν να συγκρατήσουν ακόμη και το σάλιο τους, για να μην χάνουν περιττά υγρά (1η §).

γ) Έπειτα, και στα δύο κείμενα αποδίδονται με δραματικές λεπτομέρειες και διαλογική μορφή η επανειλημμένες και άκαρπες εκκλήσεις των αιχμαλώτων προς τους Τούρκους δεσμοφύλακες τους για νερό («Χότζα, Αλλάχ ασκινά, διψούμε, νερό! Σα να φχαριστήθηκε με τα χάλια μας, είπε:

- Έτσι θέλω να σας βλέπω ως το τέλος, σαν τα φίδια να σερνόσαστε. Κι έφυγε. (...)
- «Νερό! Νερό! - Τι; λέει ο αξιωματικός της συνοδείας. - Σου! σου! (νερό) φωνάζαμε τούρκικα. - Σου; Μάλιστα!» και «Λυπηθήτε μας! Λυπηθήτε μας! φωνάζαμε.»)

δ) Τέλος, και στα δύο κείμενα περιγράφεται διεξοδικά η απάνθρωπη και κτηνώδης απάντηση -αντίδραση των δημίων στις ανωτέρω εκκλήσεις. Συγκεκριμένα, απ' τη μια στο έργο του Δούκα οι Τούρκοι ιθύνοντες απαγορεύουν τελείως το νερό - με την εξαίρεση της εξευτελιστικής αγγαρείας («Οι συνοδοί μάς είπαν να βγει από μας αγγαρεία, να τους πετάξουμε. Κι εμείς μαλώναμε ποιος θα πρωτοβγεί γιατί θα' πινε νερό.») - και αμείβουν την εύλογη παραβίαση της απαγόρευσης με πυροβολισμούς στο ψαχνό και φυλάκιση («Τη νύχτα ξυπνήσαμε από φωνές και μάθαμε πως οι Μαγνησαλήδες έσπασαν το κιούγκι κι ήρθε νερό. Τότε σηκωθήκαμε όλοι και χτυπιόμαστε ποιος θα πρωτοπιεί. Απ' τις φωνές μας οι σκοποί πήρανε είδηση κι άρχισαν να πυροβολούν. Αφού έπεσαν κάμποσα κορμιά, μας έκλεισαν σε συρματόπλεγμα.») και από την άλλη στο κείμενο του Βενέζη η απαγόρευση παραμένει η ίδια, και μάλιστα προστίθεται και η ιταμή επίδειξη σκληρότητας εκ μέρους των δεσμοφυλάκων, όταν προβάλλουν τη δική τους δυνατότητα να πίνουν νερό («Κοντεύαμε ... δέντρα»), καθώς και ο άδικος και περιττός εξευτελισμός της

γυναίκας που προσπάθησε να βοηθήσει τον άντρα της. («Η γυναίκα του ρολογά ... Το νερό χύθηκε καταγής»).

Αυτά όλα εντάσσονται στα πλαίσια της ρεαλιστικής πεζογραφίας και της προσπάθειας των συγγραφέων να παρουσιάσουν τον πόλεμο όχι στην επική, ηρωική του διάσταση, αλλά ως πηγή δεινών και αιτία απώλειας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα στο σύνολό τους χαρακτηρίζονται εν πολλοίς αναμενόμενα και εύκολα προσπελάσιμα από τους προετοιμασμένους υποψηφίους. Ωστόσο, αξίζει να επισημανθεί η εμμονή στην αναζήτηση και αξιολόγηση της λεπτομέρειας, πράγμα που προϋποθέτει άριστη εποπτεία τόσο του διδαγμένου (ερώτηση 1) όσο και του αδίδακτου (ερώτηση 5) κειμένου. Αυτό, κατά τη γνώμη μας, προσμετράται στα θετικά της επιτροπής εξετάσεων, εφόσον καταδεικνύει την πρόθεσή της να αξιολογήσει όχι μόνο τη γνώση, αλλά και την προσοχή των υποψηφίων. Κατά τα άλλα, οι ερωτήσεις 2 και 3 βρίσκονται εντελώς μέσα στα πλαίσια των δυνατοτήτων των προετοιμασμένων υποψηφίων, ελέγχοντας βασικές γνώσεις σχετικά με την τεχνική και τη μορφή του κειμένου, ενώ η ερώτηση 4, που απαιτεί ελεύθερο σχολιασμό, ενεργοποιεί εύστοχα την κριτική και συνθετική του ικανότητα.